

За програмою на вивчення творчості Ф.Кафки і оповідання «Перевтілення» відводиться дві години. На першому уроці учні ознайомились з біографією письменника, його світоглядом, з'ясували зміст оповідання «Перевтілення». В даній розробці представлено другий урок за творчістю письменника.

Тема уроку: Проблема метафоричного світобачення в оповіданні Ф. Кафки «Перевтілення». Символічність образного світу твору. Вплив Ф. Кафки на розвиток всесвітньої літератури.

Мета: осмислити трагедію головного героя, сенс центральної метафори, розкрити своєрідність світобачення Ф.Кафки, зробити спробу знайти «рятувальне коло» для людства, шукаючи допомогу в інших літературних творах; розвивати навички аналізу художнього тексту; удосконалювати вміння учнів формулювати та обґрунтовувати власне ставлення до прочитаного; виховувати активну життєву позицію, прагнення відгукнутися на чуже горе; виховувати порядність, доброту, вміння побачити чужі проблеми і розрадити їх.

Обладнання: портрет Ф. Кафки, репродукція картини Едварда Мунка «Крик», уривки з кінофільму В.Фокіна «Перевтілення», дидактичний матеріал: словничок, картка «Течії модернізму»

Тип уроку: узагальнення і систематизація матеріалу.

Вид уроку: евристична бесіда

«... Щасливим я був би тільки тоді, коли зміг би привести світ до чистоти, правди, сталості ...»

Франц Кафка

I. Організаційний момент .

II. Мотивація

Викладач: Розпочати сьогоднішній урок хочу словами відомого англійського письменника – драматурга Б.Шоу: «Ми навчилися плавати під водою як риби, ми навчилися літати у небі як птахи, нам залишилося навчитися жити на землі як люди.»

Бесіда:

- Як ви розумієте ці слова? Що означає «жити як люди»?

Нажаль, слова, сказані на початку ХХ століття, залишаються актуальними і в наш час, перегукуються вони із темою сьогоднішнього уроку.

Повідомлення теми, мети, епіграфа.

Викладач: Ми продовжуємо говорити про творчість Ф.Кафки, найзагадковішого письменника у світовій літературі ХХ століття, суперечки про якого не вщухають і донині, продовжимо аналіз оповідання «Перевтілення», з'ясуємо сенс метафори, символів, які використовує автор. Спробуємо дати відповідь на питання: чому саме в другій половині ХХ століття творчість Ф.Кафки стає такою популярною?

III . Перевірка домашнього завдання і актуалізація опорних знань.

1. Які асоціації, відчуття виникають у вас, коли ми говоримо Ф.Кафку?
2. Прокоментуйте фотографії (презентація). Яке відношення вони мають до творчості Ф.Кафки?

Слайд №4 Макс Брод – друг Кафки, який опублікував всі його твори.

Слайд №5 Ф.М.Достоевський – улюблений письменник Кафки.

Що спільного в творчості цих письменників?(трагічне зображення світу)

Слайд №6 Пам'ятник Ф.Кафки в Празі (Пам'ятник являє собою порожній гігантський костюм, на якому сидить фігура самого Кафки, дивний пам'ятник з'явився в Празі в 2003 г.,скульптор Ярослав Рон)

Слайд №7 Ромашка - символ боротьби з туберкульозом. (Кафка помер від туберкульозу)

3. Коли було написано і видане оповідання «Перевтілення»? (написано в 1912р., надруковане в 1915р.)
4. Хто головний герой оповідання? (Грегор Замза)
5. Які слова найчастіше використовує Кафка, коли говорить про ставлення Грегора до батьків і чому? (Найчастіше вживаються слова «борг», «повинен», тому що Грегор відповідальний, працьовитий. Це людина з розвиненим почуттям обов'язку.)
6. Установіть послідовність епізодів з кінофільму В.Фокина «Перевтілення»
 - Який з епізодів відсутній в оповіданні? Навіщо режисер вставив його в фільм? (ФРАГМЕНТ№1)
 - Який епізод є зав'язкою(ФРАГМЕНТ№5), кульмінацією(ФРАГМЕНТ№2), розв'язкою твору(ФРАГМЕНТ№6)?

IV . Робота над новим матеріалом.

- Чому оповідання називається «Перевтілення»?
- В яку саме комаху перетворився Грегор?
- Чи називає автор причини перевтілення?

- Чи може в реальному житті людина перетворитися на комаху?(Ні. Це образне явище, яке автор використовує, щоб викликати у нас певні асоціації, емоції, привернути увагу).
 - Як цей прийом називається в літературі? (Метафора)
- Словникова робота*

Метафора – образне явище, коли властивості одного предмета переносяться на інший.

- Чому Грегор перетворився саме в комаху?
- Давайте пригадаємо яким Грегор був до перетворення?
- Про що думає герой, побачивши, що з ним сталося щось страшне і незрозуміле?
- Що змінилося в Грегорі після перетворення?
- Як родина Грегора сприймає його перетворення?
- Хто найбільш жорстокий по відношенню до Грегора і чому?
- Чи перестав Грегор бути людиною або людські почуття ще більш загострилися в ньому?
 - Де герой відчуває себе в безпеці і чому саме там?
 - Яка деталь в тексті підкреслює його трагічну самотність, відірваність від світу людей?(Звичайно ж, двері, які постійно захлопуються перед ним).

Перший раз ця деталь з'являється після зустрічі Грегора-комахи з родиною: «Двері зачинили палицею, і настала довгоочікувана тиша». Поки двері не замкнули. Потім, коли «Грегор вирвався», двері замикають на ключ. Тепер же, «як тільки він опинився в своїй кімнаті, двері поспішно зачинили, замкнули на засувку, а потім і на ключ».

Дослідимо символіку твору.

Яблуко – зло, біль

Двері - перепона

- Двері – перепона. Та є вікно. Чому Грегор Замза не використав його, щоб вибратися із замкнутого простору, він же перетворився на комаху, а вона має крила? (думав, що завдасть сім'ї болю).
- Символічним є число 3. Як воно проявляється в творі?
 - 3 появи Грегора Замзи;
 - 3 інтер'єра кімнати Грегора;

- З реакції сім'ї. (Відповіді підтвердіть цитатами з тексту).

ВИКЛАДАЧ. Думаю вам відома пісня Земфіри «Хочеш...», але, коли я почула її у виконанні Л. Гурченко, була здивована. А потім дізналася, що цю пісню вона присвятила своєму онуку Марку, який загинув від наркотиків. Мене вразив біль, відчай, з яким акторка виконала пісню. Послухайте, будь ласка, пісню «Хочеш...», і дайте відповідь:

- Чи здатен хтось з членів родини сказати Грегору :«Будь ласка, не помирай»?

Клип Л.Гурченко «Хочеш ...»

Обговорення відповідей.

ВИКЛАДАЧ. Перевтілення Грегора на комаху-яскрава метафора відчуження людини від усього світу. Для Грегора відчуження стало трагедією, що призвело до смерті. Втративши людську подобу, герой опинився за межами людського існування, і ,навіть у власній родині, він не міг претендувати на будь-яке місце.

- Грегор – альтруїст. Скажіть, чи може бути комахою той, хто так самозречено вміє любити ближнього? (Ні)

- Тоді з ким насправді відбулося перевтілення?(з родиною)

Дповідь учениці."Перевтілення"(Метаморфоза) відоме з давніх давен. Римський поет Овідій Назон написав поему "Метаморфози", до якої увійшло близько 250 міфів, що закінчуються перетворенням людей на тварин, рослини, камені, зірки. Однією з основних тем "Метаморфоз" є любов, вона є тією прихованою пружиною, що приводить в дію феномен перетворення. Алкіона, побачивши свого чоловіка мертвим, стає чайкою. Страждаючи за Нарцисом, німфа Луна перетворюється на голос. Нарцис, луна, чайка – все це нещасні душі, які приховують під своїм виглядом історію людського страждання. Цей мотив часто використовувався і у фольклорних творах багатьох народів. У народних казках героям завжди повертався людський вигляд: добро перемагало зло.

- Пригадайте твори, в яких з героями відбуваються перетворення?(Царівна-жаба, братик - козлик, принц-лелека, брати-лебеді, чудовисько)

Але ці метаморфози в результаті виявилися щасливими.

- Що врятувало цих героїв від злих чар? (добро, любов, співчуття, милосердя)

Цікаво те, що перетворений нічого не може зробити сам: повернути йому людську подобу допомагає любов іншої людини, яка для порятунку героя повинна подолати труднощі і страждання.

- Чи можливо перевтілення Грегора в людину?

ВИКЛАДАЧ. Метаморфоза у Кафки – це теж біль і страждання, але дороги назад, у людську сутність, героя Кафки немає: врятувати його нікому, тому що по суті його ніхто не любить, в ім'я нього на жертву йти нікому.

Вправа «Оберіть позицію»

ВИКЛАДАЧ. Готуючи до публікації новелу «Перевтілення», було запропоновано два варіанти ілюстрацій до обкладинки книги: зображення комахи або зображення сім'ї Грегора Замзи. Подумайте, який з варіантів ілюстрації відповідає ідейним задумам автора.

- Яку ж тему піднімає Кафка в своєму творі? (трагічна самотність і безсилля людини в жорсткому світі)

Популярність пришла до Кафки в 50 роках ХХ століття, майже через 30 років після смерті.

- Чому в саме цей період? Які події відбулися в світі?(Закінчилася II Світова війна. Пережив страшні події, люди почали замислюватись над тим, чому такий жорстокий світ, чому люди легко вбивають один одного. Саме ці проблеми піднімав Кафка ще на початку ХХ століття).

- Доведіть, що Кафка письменник-модерніст. (трагічне суб'єктивне зображення дійсності, використання символів, метафор, гротеску)

- До якої течії можна віднести його творчість?

Уважно продивіться визначення течій і зробіть вибір. Відповідь обґрунтуйте.

Робота з карткою

«Течії модернізму»

Імпресіонізм - напрям у мистецтві, представники якого основним завданням вважали ушляхетнене, витончене відтворення особистісних вражень і спостережень, миттєвих почуттів і переживань.

Експресіонізм - напрям у мистецтві, для якого властиве вираження суб'єктивного бачення світу через власне «я» та узагальнені образи, що витісняють живі характери і сюжет, контрастність зображення, гіперболізація художніх деталей, фрагментарність, плакатність письма.

Сюрреалізм - авангардистська течія, що жила філософськими джерелами інтуїтивізму, фантазійного мислення. Особлива роль відводилась підсвідомому та

несвідомому, реалізованому через прийоми автоматичного письма, правила випадковості, сновидіння тощо. Твори сюрреалістів насичені образами, які є незвичними для людини.

Футуризм - авангардистська течія у мистецтві і літературі початку ХХ століття, представники якої проголошували розрив з традицією, необхідність заміни старого мистецтва новим, призивали до зухвалих експериментів та епатажу.

ВИКЛАДАЧ. Ярким прикладом експресіонізму в живописі є картина Е.Мунка «Крик». Погляньте, будь ласка, на картину, на ній зображена людина, крик якої ніхто не чує. Люди йдуть повз, зайняті своїми проблемами. Болісний кривавий тон картини є основою, він розбурхує глядача і посилює тему самотності. Так само, як самотній герой картини, самотній і Грегор Замза. Йому нема на кого сподіватися в цьому страшному світі. Він безсилий перед абсурдністю буття. І це безсилля страшно, тому що від нього відвернулися найближчі люди.

Є. Волощук писав: «Комплекс філософських ідей, порушених Кафкою, увійшов у серцевину духовного життя сучасного людства ... слугував свого роду зразковою моделлю для багатьох митців ХХ сторіччя». Твори Кафки вплинули на творчість – Носсака, Г. Грасса, Г.Белля, А.Камю. В літературі ХХ століття з'являються романи-притчі: Кобо Абе «Жінка в пісках», Голдинга «Володар мух». В 1986 році фільм режиссера Девіда Кроненберга «Муха» був відмічений премією «Оскар». Сценарист Лангелаан заявляв, що Ф. Кафка його улюблений письменник і його твори надихнули на створення сценарію до фільму.

V. Підведення підсумків уроку

Кафка - модерніст - носій вельми своєрідного, деформованого бачення світу, який відображається у свідомості письменника, як у кривому дзеркалі. Все в цьому світі спотворено, позбавлено сенсу.

Робота з епіграфом

Йому не вдалося привести світ до «чистоти, правди, стабільності». Щасливим він так і не став, але у своїх творах підняв важливі проблеми: відбувається деградація суспільства, знецінюються моральні цінності. А матеріальні стають основою нашого буття. Як наслідок - самотність кожної людини, яка залишається один на один зі своїми проблемами. І те, що здається безглуздим і абсурдним, стає трагічною реальністю.

- Так як же людина може все-таки вижити в цьому страшному світі?

(Важко дати однозначну відповідь на це питання. Але безперечно, що кожен повинен боротися за своє місце на цій Землі. Але це можливо тільки за підтримки, взаєморозумінні і співчутті оточуючих. І не можна забувати, що багато чого в житті залежить від морального вибору кожного з нас. Від правильності вибору і залежить, чи будете ви людиною, або з вами станеться страшне перетворення.)

V I.Рефлексія

Кафка писав: «Книга повинна стати сокирою, для замерзлого в нас моря».

- Чи стала вона для вас «сокирою»?

VII. Заключне слово викладача:

В світі існує тільки один закон, вічний і незмінний, - закон любові. Біда людства сьогодні в тому, що духовність замінена бездушністю, втрачене вміння любити – і від того страждає і гине сама людина. Світ, де гине беззахисна людина, приречений на загибель. І саме від жаху бездуховності і байдужості застерігає нас твір Кафки.

Будьте уважні до тих, хто поруч, до своїх близьких, до тих, з ким вас кожного дня зводить життя, можливо, саме зараз і саме сьогодні хтось потребує вашої допомоги чи доброго слова. Люди, будьте уважні! «Думайте про ближнього і з любов'ю, тільки тоді можна вирватися з лабіринту перевтілень»

Ось перед вами на столі лежать яблука. В оповіданні вони стали символом людської жорстокості, ненависті, байдужості. Але вони можуть змінити свою символічність. І це також залежить від нас. Що ви з ними зробите, вирішувати вам: можете викинути чи жбурнути в когось, можете ритуально обміняти між собою, а можете вийти з класу і просто так, без жодної підстави, пригостити цим яблуком першого зустрічного, щоб зробити йому приємно ! ...І зрозуміти просту і величну істину: «Яке щастя бути разом з людьми».

І в житті, як на полі мінному,
я просила в цьому сторіччі
хоч би той магазинний мінімум:
— Люди, будьте взаємно ввічливі! —
і якби на те моя воля,
написала б я скрізь курсивами:
— Так багато на світі горя,
люди, будьте взаємно красивими!

VII. Оцінювання.

VIII. Домашнє завдання:«Заповіт Грегора родині» або підібрати цитати, висловлювання, які б допомогли б перевтілитися родині Грегора.

Словник

Альтруїзм - це безкорислива турбота про інших, готовність жертвувати заради інших своїми особистими інтересами

Гротеск — тип художньої образності, який ґрунтується на примхливому поєднанні фантастичного і реального, прекрасного і потворного, трагічного і комічного, життєподібного і карикатурного.

Метафора—образний вислів, в якому ознаки одного предмета чи дії переносяться на інший за подібністю.

Символ - умовний знак, натяк. Символ має філософську смислову наповненість, тісно пов'язаний із наукою, міфом, вірою, поезією, але не зводиться до них, тяжіє до певного узагальнення, завжди має переносне значення.

Новела - малий епічний жанр, який характеризується динамічним сюжетом, гострим конфліктом і несподіваним фіналом.

Течії модернізму

Імпресіонізм - напрям у мистецтві, представники якого основним завданням вважали ушляхетнене, витончене відтворення особистісних вражень і спостережень, миттєвих почуттів і переживань.

Експресіонізм - напрям у мистецтві, для якого властиве вираження суб'єктивного бачення світу через власне «я» та узагальнені образи, що витісняють живі характери і сюжет, контрастність зображення, гіперболізація художніх деталей, фрагментарність, плакатність письма.

Сюрреалізм - авангардистська течія, що живилася філософськими джерелами інтуїтивізму, фантазійного мислення. Особлива роль відводилась підсвідомому та несвідомому, реалізованому через прийоми автоматичного письма, правила випадковості, сновидіння тощо. Твори сюрреалістів насичені образами, які є незвичними для людини.

Футуризм - авангардистська течія у мистецтві і літературі початку XX століття, представники якої проголошували розрив з традицією, необхідність заміни старого мистецтва новим, призивали до зухвалих експериментів та епатажу.